

Od papiera k tlačiarňi

Napísal Administátor
Štvrtok, 19.05.2016 o 20:16

{rokbox

thumb=|images/stories/clanky/vodoznak-mini.jpg|images/stories/clanky/vodoznak.jpg{/rokbox}

Na počiatku bolo slovo. Aby sa mohlo šíriť, bolo ho treba zaznamenať. Spočiatku sa na to používali hlinené doštičky, papyrus, pergamen. Najlepšie sa osvedčil papier. Vynašli ho Číňania pred dve tisíc rokmi. Výrobné tajomstvo si strážili. Trvalo dlho, kým doputovalo do Európy.

Kolískou papierenskej výroby na Slovensku bol Spiš. Prvá písomná zmienka o papierni v Levoči je z roku 1530. Po vynájdení kníhtlače vzrástol aj dopyt po papieri. Prvú tlačiareň v Bardejove založil Dávid Gutgesel v roku 1577. O štyri roky neskôr vydal preklad Lutherovho Malého katechizmu. Bola to prvá kniha na Slovensku vydaná v domácej reči – slovakizovanej češtine. Druhým kníhtlačiarom bol Jakub Klös, v remesle pokračoval aj jeho syn. Na konci 16. storočia by bolo treba veľmi dlho hľadať v Uhorsku mesto s dvomi tlačiarňami.

Papiereň v Zborove pri riečke Kamenec založili Rákociovci v roku 1660. Prevádzka pokračovala aj za ďalších majiteľov – Aspremontovcov. Svedčí o tom vodoznak na hlavičke hárku s iniciálkami CAR – Comes (gróf) Aspremont Rákoci. Požiar v roku 1884 ukončil dlhoročnú výrobu papiera.

Základnou surovinou na ručnú výrobu papiera boli handry. Najlepšie boli z bieleho plátna, rozbíjali sa na vlákna. Drevené kladivá sa dvíhali pomocou palcov na hriadeli a vlastnou váhou padali na handry. Hriadeľ poháňalo vodné koleso. Keď boli handry rozomleté, vláknitá kaša sa preliala do kade. Odtiaľ sa načierala látka do formy zo sita s rámom. Vlákna zostala a voda stiekla. Tak sa vytvoril hárok papiera, vyklopil sa na plsť. Keď bolo naskladaných viac hárkov, vylisovala sa z nich voda. Potom sa sušili na pôjde.

Ako to bolo v zborovskej papierni, dočítame sa v inventári z roku 1671.

V mlyne na výrobu papiera sú tieto objekty: V miestnosti je 28 drevených kladív. Príslušenstvo je dobré a pripravené. V dielni na výrobu papiera sú dve okná, pec na kúrenie. Príslušenstvo k lisu je dobré. Každá pre látku má železnú obruč. V pitvore je kamenná pec s medeným kotlíkom. Odtiaľ sú dvere do izby s tromi oknami, kachľovou pecou a dvomi dlhými lavicami.

Od papiera k tlačiarňi

Napísal Administátor
Štvrtok, 19.05.2016 o 20:16

Komora má jedno okno. Pôjd má dve poschodia. Podlaha je zo smrekových dosák. Na dolnom podlaží na sušenie papiera je povraz zo srsti v 252 radoch. Na hornom podlaží nič nie je. Dvor a záhrada mlyna je s mizerným prúťovým plotom. Stajňa má tri časti. Pekáreň s pecou má pítvor. Pri mlyne je stodola. Za prenájom papierne sa platí a dávajú sa dva balíky papiera na písanie a šesť balíkov papiera na tlačenie.

V inventári z roku 1690 sa píše aj o kolesách: Vodný kanál je ešte obstojný. Jedno vodné koleso je nové, druhé je zlé...

Bardejov sa zapísal zlatými písmenami do knižnej kultúry na Slovensku. Ocenením jeho prínosu je nedávne vydanie kníh Bardejovský katechizmus z roku 1581 a Katechizmus Leonarda Stöckela Slovenskou národnou knižnicou v Martine. Dôstojným širitelom mena Dávida Gutgesela je okresná knižnica, ktorá nesie jeho meno. Hoci od vynálezu kníhtlače uplynulo vyše 500 rokov, papierový list knihy má svoje čaro aj v dnešnom digitalizovanom svete.

Napísal: Štefan Hanuščin